

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

**Lokalhistorisk Arkiv
for
Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg**

Brita Bastogi studerer Christian Petersens buste af Jens Jensen
i Det danske Immigrantmuseum i Elk Horn, Iowa
Læs mere inde i bladet

HUSK

***GENERALFORSAMLING
19. marts kl. 1900***

Arkivernes data og åbningstider

Arkiv-data:

Arkiv-Nyt 28. årgang udgives af:
Lokalhistorisk Arkiv for
Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg

Arkivet Asylvej 1, Sønderborg
Tlf. 74 43 27 10
E-mail: sdbg.arkiv@bbsyd.dk
Leder: Svend-Erik Olsen

Arkivet Torvet 12, Ulkebøl
Tlf. 74 42 93 66
Email: ulkeboel.arkiv@bbsyd.dk
Leder: Helene Petersen

**Den selvejende institution
Lokalhistorisk Arkiv
for
Dybbøl, Ulkebøl og Sønderborg**

Formand:
Knud Erik Sørensen
Næstformand:
Mimi Bonefeld
Sekretær:
Conny G. Philippsen
Kasserer:
Knud Kylling Petersen
Medlemsansvarlig
Kai Viggo Jørgensen
Bestyrelsesmedlemmer:
Einer Johansen
Marianne Drostrup

Redaktion for Arkiv-Nyt
H.C.Carstensen
Kai Viggo Jørgensen

Arkivernes åbningstider:

Arkivet Asylvej 1

Mandag kl. 0900 – 1200
Onsdag kl. 1500 – 1700

Arkivet Ulkebøl

Tirsdag kl. 1000 – 1200
Onsdag kl. 1930 – 2100

Hjemmeside:

www.sdbglokalkarkiv.dk
www.skla.dk

Vi minder om arkivernes slogan:
Smid aldrig gamle papirer og billeder
væk
men aflever det hele på arkiverne!

**Vi sorterer, registrerer og opbevarer
for eftertiden!**

Arkiverne er til for jer, så kig bare ind

Nyt fra Ulkebølafdelingen.

På arkivet i Ulkebøl arbejder vi ihærdigt på at få digitaliseret alle vore fotografier, så de på den måde er bevaret for eftertiden. Der er mange billeder, og desværre har vi ikke navnene på alle personer eller steder på billederne, eller hvilken begivenhed, det drejer sig om. Det er rigtig vigtigt, at dette er noteret, når man afleverer billeder til arkivet. På den måde bliver billederne mere værdifulde.

Vi har haft mange besøg på arkivet det sidste år, også på grund af udgivelsen af den første bog om Ulkebøl Sogn: Skolerne i Ulkebøl Sogn ved Henning Faurby. Bogen kan stadig købes på arkivet, måske en god julegave? Til foråret udkommer den næste bog i serien om Ulkebøl Sogn.

Ved indsamling af materiale til disse bøger modtager vi mange nye arkivalier, som bliver registreret i vor samling. På længere sigt er det meningen, at det skal være muligt via internettet at undersøge, om arkivet har materiale liggende, som man er interesseret i.

Rønhave Museum, Hestehave 20, Sønderborg.

På Rønhave museum har vi en samling af gamle redskaber fra både landbrug og håndværk. Tingene stammer mest fra Ulkebøl Sogn, og er udstillet på det gamle kornloft på Rønhave. Loftet er venligst stillet til rådighed af gårdejer Hans Iversen.

En hel del af tingene var afleveret til arkivet i Ulkebøl, hvor de efterhånden fyldte alt for meget. Siden 2005 har nogle frivillige arbejdet på at udstille tingene på det gamle loft, og vi modtager gerne spændende gamle sager fra lokalområdet.

Museet modtager ingen støtte fra Arkivet eller kommunen, og det er ganske gratis at komme op og se genstandene på Rønhave. Selvfølgelig siger vi ikke nej tak til et lille bidrag fra gæsterne.

Vi holder åbent hver torsdag kl. 10 – 12, men kun i sommerperioden, fra 1/5 til 1/10

Himmelbrev

I forbindelse med registrering af gartnerier i Ulkebøl Sogn fik jeg ved et interview med gartner Kaj Vigsøs datter Grethe et brev udleveret, som familien ikke kunne læse. Det var skrevet med gotisk skrift, så jeg fik vores medarbejder Ejnar til at oversætte det. Det viste sig at være et Himmelbrev, skrevet af mormor Cathrine Wolf.

Brevet er sikkert båret af hendes mand, Hans Karstensen, som var med i den 1. verdenskrig. Desværre virkede det ikke beskyttende på ham, han blev dræbt under krigen.

Himmelbreve var meget udbredt i 1800-tallets Danmark. Et himmelbrev beskyttede ejeren mod ildebrand, sygdom og fjendens kugler, hvis man havde det på sig eller hængende i sit hus. De tidligste himmelbreve på dansk er fra 1648. Der findes mange historier om fund af himmelbreve.

Post og Tele Museet har en samling, bl. a. et som blev fundet den 17 juni 1811 af Valborg Petersen på vejen mellem Faaborg og Odense. Efter at have læst brevet, stod det hende klart, at her var der tale om et brev, der var faldet ned fra himlen. Himmelbreve er en form for kædebrev, der gradvist har ændret sig gennem talrige afskrifter.

Yderlige oplysninger kan findes på nettet under himmelbreve.

Et Himmel Brev

d. 20.9.1909

I Guds og Sønnens og den Hellig And's Navn således som Christus stod stille i Oliehaven således skal og al geskyls stå stille imod ham som bere dette Brev, ja intet Skud skal ramme ham, al Ødeleggelse vil Gud afholde fra ham, ja hverken Tyve eller Røvere kune tilføre ham nogen skade, ingen kan beskadige ham ved Jesu Christi Befaling, men alt sigtbar og al usigtbar al Skyls stå stille ved Englen Mikall, Guds og Sønnens og den hellg Ånds Navns Befaling Gud vil vere med dig, dette Brev må betragtes som en Velsignelse fra Gud det højeste Væsen og hvo som bere dette Brev kan ingen Skud ramme, det som nogen ikke tro det henge det om Halsen på en Hund,

tage et Gevær og skyde på den, så vil han snart erfare at det er sandt.

Hvor som bere dette Brev kan ikke blive lemlestet, hans Kjød og Blod blive ubeskadiget. Jeg sverge ved den levende Gud i Sternet Gud Fader Gud Søn og Hellig Ånd, Gid den Almægtige gør mig fri, fra alt Ondt, dette Brev er sendt ned fra Himmelen i Året 1729 og fundet i det Holstenske, var skrevet med Gyldne Bogstaver og svevede over Dåben i Bregania, da man greb efter det veg det tilbage, intil 1731, da kom der en på den Tanke at afskrive det, for at melde Verden det Indhold, denne Mand kunde få fat på Brevet. Endvidre stod også deri at ingen måtte arbejde på Søndagen, men i skal gå i Kirke og bede med Andagt. Af Eders Overflod skulle i give de Fattige. Jeg har givet Eder 6 dage at Arbejde i, men den syvende skulde i høre Guds År dersom i ikke vil at jeg skal Straffe Eder med dyer Tid, med sver Sygdom og med Krig. I må ikke begjære Sølv eller Guld. Gjør ikke dine Medmenesker noget Ondt Korsfest dine onde Tanker, lad din Tunge ingen falske Vidnedsbyrd fremsige mod din Næste. Ehr din Fader og din Moder. Og vor som holde dette give jeg Sundhed og Fred. Men vor som ikke tro dette, eller ikke gjøre derefter er forladt og skal ingen Hjælp have. Hvem der har dette Brev og ikke åbenbare det, er fordømt af det Christelig Hjerte, dette brev skal den ene ud til den anden, og hvor som har dette Brev i sit Hidus bør ikke være bange for Torden og Lynild, og om vi end have så mange Synde som Stjerne på Himmelen og Sand i Havet, så skal de endda blive edder forladte når i omvender Eder og tro. Men jeg straffe Eder på dommenes dag når i ikke kan være ansvarlig for eders Synder derfor holde mine Bud som jeg sendte Eder ved Englene i Jesu Navn.

*Ammen
Cathrine Wolf
Ulkebuill 1909*

Fra "Peter Kock Jun." til "Matas"

Historien om en af byens ældste og stadig eksisterende forretninger

Peter Kock, der var født i Sønderborg i 1897, blev uddannet som drogist i Flensborg og efter at have været indkaldt under 1. verdenskrig blev han ansat som førstemand hos Aug. Müller i Tønder og var der fra 1919 til 1930. I 1930 etablerede Peter Kock den kendte materialhandel på adressen Perlegade 25 hvor firmaet har ligget siden. I forbindelse med Jernbanegades gennembrud i 1930 fik Peter Kock mulighed for at få den flotte hjørnefacade, firmaet fortsat er kendt for.

Firmaets sortiment var fra starten et noget andet end det, man kender i dag: man handlede med alt indenfor drogeri (bl.a. krydderier og kemikalier), foto- og sygeple-jeartikler samt parfumeri.

Peter Kock, døde allerede i 1949, men havde forinden samme år sluttet sig til den nye, landsdækkende Matas-kæde og forretningen videreførtes af hustruen med dro-gist Peter Andersen som forretningsfører og medindehaver, I 1980 overtog Peter Kocks datter, Ilse, forretningen som eneindehaver og videreførte forretningen til 1. januar 2005 hvor sønderborgpigen Tina Karger Jepsen overtog firmaet. Allerede året efter solgte hun dog firmaet til en kapi-talkæde.

Kilder: "Dansk Handel og Industri" bind IV 1934, diverse avisudklip.
Kai Viggo Jørgensen, 2012.

Arkivet Sønderborg /Dybbøl

I oktober deltog arkivet i Store Billeddag på Sønderborg Slot. Det var første gang arrangementet blev afholdt på slottet. Det var en succes for alle deltagende arkiver. Vi deltog med en præsentation af fotos med gamle motiver fra Sønderborg, der blev vist på lærred og fotos på en plakatsøjle. Fremmødet af interesserede var imponerende. Der er afholdt et foredrag med mejerist Flemming Jensen om Sønderborg Andelsmejeri i Menighedshuset. Der var et stort fremmøde, 88 personer. Flemming Jensen fortalte på en livlig og interessant måde om arbejdet som mejerist og viste billeder fra mejeriet, der lå, hvor Føtex ligger i dag på Perlegade. Vi har fået to nye medarbejdere: Henrik Delf, der beskæftiger sig med billedbehandling og Marianne Drostrup, der beskæftiger sig med arkivregistrering . Svend-Erik Olsen

I efteråret kunne vi fejre, at
Edith Elnef
 havde arbejdet på arkivet i
25 år

Vi siger endnu engang
Hjertelig tillykke
 med tak for din indsats!

Announce i "Sonderburger Zeitung" Den 18. april 1914
 (oversat fra tysk)

Kaninavlereforeningen for Sønderborg Kreds
 arrangerer den 2. maj 1914 på "Schützenhof"
Kaninspisning med teaterforestilling og bal
 Pris: herrer 1,50 Mk, damer 1,25 Mk
 Indføring ved medlemmer tilladt
Bestyrelsen

I udvandrenes fodspor.

I oktober 2012 var vi på en spændende tur til USA, for at få mere kendskab til to som udvandrede til USA fra Dybbøl. Det drejer sig om landskabsarkitekten Jens Jensen født på gården Dybbølsned i 1860 og billedhuggeren Christian Petersen født på gården Surløkke i 1885.

Tilbage i 2009 var vi inviteret til et symposium i Chicago omkring Jens Jensen, hans liv og virke for naturen i storbyen og ude omkring i USA. Her lærte vi en masse mennesker at kende, for hvem hans ideer og filosofier har haft stor betydning. For at fejre 150-året for han fødsel, holdt vi en konference på Sønderborg Slot med eksperter i landskabsarkitektur fra ind- og udland. Det gav en del nye bekendtskaber, som skulle blive ret afgørende for vores tur her i oktober.

Vi fløj til Omaha i Nebraska efter 4 dage i New York. Her besøgte vi Joslyn Castle – et slot bygget af en privat i 1903, hvor Jens Jensen havde tegnet vinterhaven med kalksten, planter og vandløb. Vores primære ønske var at komme til nabostaten Iowa og besøge byerne Elk Horn og Ames. I Elk Horn ligger det Danske Immigrantmuseum og her blev der i maj plantet 10.000 planter, der skulle blive til Jens Jensens Prærie Landskabspark, som omkranser museet. Desværre var parken præget af den enorme tørke, som mange stater har været udsat for i år. Et tipoldebarn til Jens Jensen, med samme navn, er en af de to landskabsarkitekter bag projektet, og parken er udlagt som man mener, at Jens Jensen ville have tegnet den.

Som en gave fra Lokalhistorisk Arkiv i Sønderborg havde vi medbragt Dybbøl Sogns Historie. Heri er der et kapitel om Jens Jensen. Fra Sprogforeningen/Frode Sørensen havde vi en hilsen med i form af et varigt medlemskab. Museet på Sønderborg Slot bidrog med Inge Adriansens bog om det sønderjyske kaffebord – gode og interessante ting fra det sønderjyske.

Næste besøg gjaldt Iowa State University i Ames. Her skulle vi se Christian Petersen Art Museum, der stod færdig for 5 år siden. Stedet huser 700 af hans tegninger og skulpturer, og her underviste han gennem mange år - fra 1934 – 1955. Sammen med en engageret direktør fik vi en rundvisning i det flotte museum, magasiner og arkiv.

På Universitetet er der 30.000 studerende med bopæl på stedet, og inde på dette store område er rigtig mange af hans skulpturer, fontæner og udsmykninger at finde. Der er udgivet en hel del bøger om ham og hans virke. Forfatteren var også til stede, og vi fik nogle titler foræret. Vi kunne gengælde med Dybbøl Sogns historie fra Arkivet, hvor der ligeledes er en artikel om Christian Petersen.

Sidste stop på turen var Detroit i Michigan, hvor der ventede en invitation til at bese henholdsvis Henry Ford og hans søn Edsel Fords hjem med tilhørende parker. Det interessante var, at Jens Jensen har stået for de store parkanlæg i sin tid, og det drejer sig om virkelig store områder, hvor vi gik i timevis, både inde og ude. Alle træer og buske i efterårets smukkeste farver – det hele meget velplejet.

Inden afrejsen besøgte vi Jens Jensens sidste nulevende barnebarn Bruce Johnson og hans familie i Chicago.

Landskabsarkitekten og billedhuggeren kendte hinanden og Christian Petersen lavede en buste af Jens Jensen omkring 1930. Brita er i familie med dem begge, og det har givet mange spændende og nye kontakter.

Brita Bastogi og Lilly Laursen

Læse mere på www.dkmuseum.org Det Danske Immigrantmuseum
www.museums.iastate.edu Christian Petersen Art
 Museum

Historien bag en ejendom i forfald

Ejendommen på hjørnet af Chr. II's gade og Mellemgade/St. Rådhusgade har unægtelig haft en omskiftelig tilværelse: fra at være én af de kendte forretninger i bymidten til nu at være en ruin!

I sidste halvdel af 1800-tallet havde **Th. Lau** en kendt galanterivareforretning (bl.a. med eget postkortforlag) i ejendommen, der efter datidens forhold lå på et vitalt sted i byen idet al trafik af passagerer til og fra bådene til byens hovedstrøg skulle forbi ejendommen (også illustreret af, at firmaet Helmer & Jørgensen købte hjørnejendommen Brogade 14 blot for at benytte stueetagen til udstilling).

I begyndelsen af 1900-tallet åbnede **Karl Schilling** sin forretning med bygningsstøbegods (kømfurer, kakkellovne o.s.v.) i ejendommen og fik efter genforeningen i 1920 forhandling af støbegods fra Svendborg Jernstøberi.

Møbelhandler Chr. Holdt grundlagde Sønderborg Møbelmagasin i 1926 i små lokaler i Brogade 2. Han fik hurtigt et så godt ry, at han allerede 1928 måtte flytte til større lokaler på det kendte hjørne. Efter forretningens ophør har lokalerne bl.a. huset en filial af elfirmaet Natorp, der handlede med køkkener og en cykelforretning. Forskellige projekter til udnyttelse af ejendommen er desværre strandet og som enhver kan se, er ejendommen nu stærkt i forfald.

Kai Viggo Jørgensen

En kejser kom til byen

I forbindelse med, at Haderslevs statue af Kejser Wilhelm I nu er blevet flyttet fra Haderslev Museum til Museet på Sønderborg Slot, synes vi, vore læsere skal se, hvor den oprindeligt har stået. Statuen blev rejst på Søndertorv i Haderslev i 1890 (i øvrigt lige foran min oldfars manufakturforretning) og blev fjernet igen i 1920, hvor den blev anbragt i haven ved Haderslev museum.

Billederne viser dels statuen som ny og statuen da den – indtil den kunne flyttes – var overdækket for at *de franske alpejægere ikke skulle tage anstød af den!*

Kai Viggo Jørgensen

Den tildækkede
Kejser

Kejseren på
Sønderborg Slot

ØK skibe i Sønderborg Havn

I året 1926 kom der to ØK skibe til Sønderborg med cobra fra Sydafrika. Det var to søsterskibe til det berømte skib Selandia som blev bygget på B&W i 1912 og som var det første skib i verden med en diesel motor.

De to skibe som anløb Sønderborg var bygget i samme periode var M/S Jutlandia og M/S Fionia.

Fionia var bygget i England i året 1912 og Jutlandia på B&W i året 1914, længden på skibene var henholdsvis 112 m og 120 m og de havde to dieselmotorer på henholdsvis 2500 HK og 4000 HK .

Der var også plads til passagerer (henholdsvis 43 og 39).

Dybbøl Posten skrev den 17.11 1926 :
 Vi bringer her et par billeder taget under de to store ØK dampere Fionia og Jutlandia's besøg her i havnen for nylig. Det var et stolt syn at se de to sejlere i havnen.
 HC

Oliemøllen

I 1904 købte Peter Knarhøj den allerede eksisterende oliemølle på Perlegade, der hvor Føtex ligger i dag, og i nærheden af Exportbryggeriet. Det var på den tid hvor det nye "kunstsmør" margarine var ved at komme i faste rammer, så der kunne etableres en rentabel produktion, og ved købet af oliemøllen blev man i stand til at forarbejde de importerede råmateriale, som Kobra og andre olieholdige frøtyper.

Oliemøllen brændte dog den 7. november 1913 ved en meget voldsom brand.

Først i året 1914 var fabrikken igen startklar. Efter kun et par måneder udbrød den første verdenskrig og tilførsel af råvarer gik i stå. Først efter krigens afslutning begyndte tilførsel af råvarer på ny, men Peter Knarhøj valgte at sælge oliemøllen til Aarhus Oliemølle i året 1919. I 1928 blev produktio-nen indstillet og bygningerne blev siden anvendt til forskellige aktiviteter, dels til små produktioner, dels til oplagring. I 1947 købte Sønderborg Andelsmejeri stedet og de gamle bygninger - med undtagelse af skorstenen - blev revet ned.

HC

Arrangementer forår 2013

19. marts kl. 1900

I Menighedshuset

GENERALFORSAMLING (se vedlagte dagsorden)

Tilmelding (af hensyn til kaffen)
til ét af arkiverne (se side 2) eller 7442 6119

Senest onsdag den 13. marts

Lørdag den 1. juni

Bustur til Årø

Afgang fra Kirketorvet kl. 1115

Efter ankomst til Årø kører vi først en rundtur
med guide på øen og slutter med kaffe på Brummers gård
Hjemkomst ca. kl. 18

Pris : Medlemmer 200 kr.

Ikke medlemmer 250 kr.

Max. Deltagerantal 40 personer

Tilmelding på tlf.. 7442.6119
eller pr. e-mail til ét af arkiverne

Senest den 15. maj

Mindehøjtidelighed den 11.11.2012 kl.11

Borgmester Aase Nyegaard og den nye kommandant på kasernen OBLT Mads Rahbek.

Det fine søndagsvej
havde fået mange af huse.

1 minuts stilhed til kirkeklokkens
klang